

Nefnda- og greiningarsvið Alþingis
b.t. allsherjar- og menntamálanefndar
Smiðju við Tjarnargötu
101 Reykjavík

Reykjavík, 27. mars 2025

Efni: Umsögn um tillögu til þingsályktunar um stefnu í neytendamálum til ársins 2030, 149. mál.

Félag atvinnurekenda (hér eftir „FA“) vísar til umsagnarbeiðni allsherjar- og menntamálanefndar, dags. 13. mars sl., um ofangreint mál á þingskjali 154. FA skilaði inn umsögn, 14. maí sl., í samráðsgátt stjórnvalda þegar drög að tillögu um þingsályktunina voru þar til samráðs.¹ FA ítrekar fyrri umsögn sína og gerir eftirfarandi athugasemdir.

I. Endurskoðun löggjafar til að efla neytendavernd

Líkt og kemur fram í fyrri umsögn fagnar FA áherslum í áætluninni um eflingu réttar neytenda, einföldun regluverks og aukna skilvirkni og skýrleika reglna á sviði neytendamála.

a. Frumvarp til nýrra markaðssetningarlaga

Í greinargerð með ályktuninni er fjallað um að unnið verði að heildarendurskoðun og nútímavæðingu á löggjöf á sviði neytendamála. Er m.a. stefnt að því að leggja fram frumvarp á 157. löggjafarþingi til nýrra markaðssetningarlaga sem eiga að leysa hin af hólmi. Voru frumvarpsdrögin kynnt til samráðs á samráðsgátt stjórnvalda 26. febrúar til 14. mars 2024. FA vísar í þessu efni til athugasemda sinna við drögin sem félagið skilaði inn á samráðsgáttina 14. mars 2024.²

b. Málsóknarheimildir

FA gerði athugasemd er varðaði málsóknarheimildir neytenda í síðustu umsögn sinni. Er hún ítrekuð hér með:

Í texta tillögudraganna er vikið að málsóknarheimildum neytenda en í greinargerð vantar alla umfjöllun um hvaða lagabreytingar gætu þar verið á ferð. FA og ýmis önnur samtök hafa bent á að á Íslandi er erfiðara fyrir jafnt neytendur sem fyrirtæki að sækja bætur vegna samkeppnisbrota en í ýmsum nágrannalöndum okkar. Í Evrópusambandinu var samþykkt árið 2014 löggjöf, sem hafði það markmið að samræma reglur aðildarríkjanna um skaðabætur vegna samkeppnisbrota og auðvelda aðilum sem beðið hafa tjón vegna slíkra brota að sækja rétt sinn. Þetta er tilskipun 2014/104/ESB. Hún styrkir rétt neytenda og fyrirtækja á ýmsum sviðum, inniheldur t.d. reglur sem bæta stöðu óbeinna tjónþola.

Ekki hefur náðst samstaða um að taka tilskipunina upp í EES-samninginn, m.a. vegna tæknilegra atriða sem snúa að afhendingu upplýsinga á milli samkeppnisyfirvalda í EFTA og ESB-ríkjum.

¹ Sjá umsögn FA hér: <https://atvinnurekendur.is/wp-content/uploads/2024/05/MVF-drog-ad-stefnu-i-neytendamalum-140524.pdf>

² Sjá umsögn FA hér: <https://samradapi.island.is/api/Documents/95c9cb8a-41e2-ee11-9bc1-005056bcce7e>

Fyrir þingskosningarnar 2021 spurðu Neytendasamtökin stjórnmalaflokkana skriflega hvort þeir vildu innleiða tilskipunina eða setja sambærileg lög. Mismunandi var hvort flokkarnir vildu innleiða tilskipunina, en allir vildu þeir styrkja rétt neytenda með sambærilegri löggjöf. Að mati FA er full ástæða til að klára þetta mál og setja á dagskrá setningu löggjafar, sem veitir íslenskum neytendum og fyrirtækjum sambærilegan rétt að þessu leyti og tíðkast í ríkjum Evrópusambandsins.

II. Stofnanaumgjörð neytendamála

Í síðustu umsögn er FA skilaði inn vegna draganna lýsti félagið yfir áhyggjum sínum vegna hugmynda þáverandi menningar- og viðskiptaráðuneytisins um sameiningu Neytendastofu og Samkeppniseftirlitsins. Báðar stofnanir spila veigamikil hlutverk í íslensku samfélagi og sinna mismunandi verkefnum. Ekki virðist sem tekið hafi verið tillit til þessa og er því enn fjallað um mögulega sameiningu stofnanana tveggja í núverandi þingsályktunartillögu. FA vill ítreka og minna á að á sínum tíma var ákveðið að aðskilja samkeppnis- og neytendaeftirlit til þess að gera eftirlit með samkeppnishömlum skilvirkara. Er það mat félagsins að það hafi verið rétt ákvörðun.

Með sameiningu Neytendastofu og Samkeppniseftirlitsins er hætt á að önnur hvor stofnunin, eða jafnvel báðar, verði af þeim mikilvægu skyldum og verkefnum sem þær gegna núna. FA bendir m.a. á það sjálfstæða hlutverk, sem Samkeppniseftirlitið hefur gagnvart stjórnvöldum, þ.e. að benda þeim á leiðir til að gera samkeppni virkari og auðvelda aðgang að mörkuðum, heimildir Samkeppniseftirlitsins til aðgerða gagnvart opinberum aðilum, heimildir til að beina álit til stjórnvalda ef ákvæði laga eða stjórnvaldsfyrirmæla stríða gegn samkeppnislögum og heimild eftirlitsins til að mæla fyrir um fjárhagslegan aðskilnað samkeppnisstarfsemi opinberra aðila og starfsemi sem byggir á opinberri vernd eða einkaleyfi. Þessar heimildir eru mikilvægar, því að það eru oft og iðulega stjórnvöld sjálf, sem eru stærsti þröskuldurinn í vegi virkrar samkeppni á tilteknum mörkuðum eins og félagsmenn FA hafa margoft rekið sig á. Tryggja þarf að þessu hlutverki sé sinnt af krafti og með sjálfstæðum hætti.

FA vill jafnframt taka undir þau sjónarmið sem fram koma í greinargerð með þingsályktunartillögunni að mikilvægt sé að tryggja að stjórnvöld á sviði neytendamála geti uppfyllt lögbundin verkefni sín með fullnægjandi og sjálfstæðum hætti og styður félagið það heilshugar. Þá leggur félagið áherslu á að eftirlitsstofnanir á sviði neytenda- og samkeppnismála séu vel fjármagnaðar enda sé það bæði í hag fyrirtækja sem og neytenda. Telur félagið að hætt sé við að þessi markmið verði fyrir bí ef sameina eigi Neytendastofu og Samkeppniseftirlitið.

III. Græn umbreyting í neytendamálum og aukin áhersla á sjálfbærni

Vísar FA hér til fyrri umsagnar og ítrekar það sem kom fram er varðar græna umbreytingu og sjálfbærni:

Í greinargerð tillögudraganna er vísað til áherslu framkvæmdastjórnar Evrópusambandsins á að tryggja evrópskum neytendum sjálfbærar vörur á markaði og betri upplýsingar til að geta tekið upplýstar ákvarðanir. FA vill í þessu samhengi vekja athygli á því starfi sem unnið hefur verið á vettvangi fyrirtækisins GS1 Ísland, þar sem fram fer uppbygging gagnalaugar með margvíslegum upplýsingum um alls konar vörur. Með því að tengja snjalltækjaapp við gagnalaugina er hægt að opna neytendum aðgang að margfalt meiri upplýsingum um vörur en rúmast á umbúðum eða hillumerkingum, t.d. um uppruna, framleiðsluferla og vottanir, þar á meðal varðandi sjálfbærni.

Stjórnvöld hafa sýnt möguleikum þessarar tækni lítinn áhuga, en að mati FA er full ástæða til að stefnumótun í neytendamálum taki mið af þróun hennar og þeim tækifærum sem í henni felast.

IV. Að lokum

Að mati FA er fjölmargt sem fram kemur í þingsályktunartillögunni sem er skref í rétta átt og ber að fagna. Þrátt fyrir það eru þó nokkur atriði sem, að mati félagsins, ber að varast, eða a.m.k. rannsaka gaumgæfilega áður en ráðist er í breytingar.

Virðingarfyllst,

Birta Sif Arnardóttir, lögfræðingur